

wat in de eene betrekking „vorm“ is, in de andere betrekking „inhoud“ wordt. Wanneer ik bijvoorbeeld ga denken over den vorm waarin iets is gebeurd, dan wordt die vorm inhoud van mijn denken en dus materie voor mijn denken.

Soms is het mogelijk dat wij ons meer ergeren aan den vorm waarin iemand iets zegt, dan over de woorden die hij spreekt, dus over datgene wat hij zegt. En in zulk een geval wordt de vorm van zijn woorden voor ons wel degelijk iets dat inhoud heeft.

Maar dit neemt niet weg, dat wij ter eerster instantie toch wel stellig moeten onderscheiden tusschen materie en vorm of, wil men, tusschen inhoud en vorm.

Een en ander geeft ons dan ook het recht om bij de menselijke persoonlijkheid te spreken van deze onderscheiding van inhoud en vorm of, in dit verband misschien even juist, van substantieele levensstructuur en de formeel kwaliteiten dezer structuur.

Dat een mensch denken kan behoort tot zijn persoonlijkheid. Wanneer iemand dan ook een idioot is, die niet denken kan in den eigenlijken zin, heeft dat groote beteekenis voor de persoonlijkheid van dien idioot. Maar dat niet kunnen denken rekenen wij niet tot zijn karakter. Wel zal de heele innerlijke structuursamenhang van dien idioot „anders“ zijn. Er ontstaan daardoor bij dezen idioot nieuwe en voor een normaal mensch onbekende verbanden. De aard, de kwaliteit van zijn totaalstructuur wordt een andere. En dat laatste heeft wel beteekenis voor zijn karakter.

Een ander voorbeeld. Het denken zelf behoort, gelijk wij zeiden, tot de persoonlijkheid, niet tot het karakter. Maar bij den een uit zich de speciale begaafdheid inzake het denken anders dan bij den ander. De eene mensch denkt bijvoorbeeld bij voorkeur technisch en inductief, de andere mensch denkt gemakkelijker theoretisch en deductief. De vorm waarin de eene mensch denkt is dus anders dan de vorm waarin de andere mensch denkt. Dit is een kwestie van specifieke begaafdheid. En dit heeft wel groote beteekenis voor het karakter.

Ten slotte nog een derde voorbeeld. Bij ieder normaal mensch is er een zekere samenhang in de persoonlijkheid, bijvoorbeeld tusschen zijn denken, zijn gevoel en zijn wil. Dat deze samenhang er is brengt mede, dat hij een persoonlijkheid is, een structuureenheid.

Maar de typische geaardheid van dezen samenhang is van beteekenis voor zijn karakter. Materieel behoort de samenhang bij de persoonlijkheid besproken te worden; de formeel samenhang behoort behandeld te worden bij de bespreking van zijn karakter; waarbij wij dan niet moeten vergeten, dat het karakter een kwaliteit is van de totale persoonlijkheid.

Dat nu de specifieke geaardheid van den samenhang beteekenis heeft voor het karakter moet duidelijk zijn wanneer wij bedenken, dat bij den één het denken domineert over het gevoelsleven en het wilsleven, bij den ander het gevoelsleven domineert over het willen en het denken enz. Wij spreken in dat geval dan ook over den typischen karakteropbouw of, met een vreemd woord, zooals Klages het deed, van de „tectoniek“ van het karakter.

De vraag kan thans gedaan worden hoe wij dan den opbouw van het karakter zien. Wij willen deze vraag beantwoorden door hier weer te geven een paar bladzijden uit ons onlangs verschenen werkje „Hoofddlijnen der Zielkunde“ (blz. 200—205).

Wij hebben daar onze karakterologie gegeven in aansluiting aan hetgeen door Ludwig Klages werd geponeerd. Wij schreven in onze „Hoofddlijnen“ het volgende:

Er ligt in de karakterologie van Klages veel moois. Ongetwijfeld heeft hij de verschillende opbouwende elementen, die tezamen het karakter vormen, gezien. Wij meenen dan ook, dat van de verschillende moderne scholen Klages het meest is te waardeeren. Ook omdat Klages inderdaad gepoogd heeft verder te komen dan een leer van de temperamenteën en hij een werkelijke karakterologie heeft gegeven. Toch hebben wij tegen zijn opvattingen wel eenig bezwaar. Immers bij de opvatting van Klages komt te weinig naar voren datgene wat het meest centraal is in het karakter.

Het z.g. zedelijk karakter, de eigenlijke drijfveeren, zijn in de karakterologie van de moderne scholen veel te weinig naar voren gekomen. Toch is juist de kwestie van het doel, dat wij nastreven, en van de motieven voor onzen wil, van de grootste beteekenis. Immers daar ligt de centrale vraagstelling omtrent de richting van ons „ik“.

Wij meenen dan ook, dat wat Klages in de derde plaats noemt als de kwaliteit van het karakter, behoort gesteld te worden zoo al niet op de eerste, dan in ieder geval op de voornaamste plaats.

Maar naar onze opvatting moet het ook op de eerste plaats gesteld worden. Immers, bij de kwaliteit van het karakter, bij het doel, dat wij nastreven, bij de motieven van den wil, komen

wij in aanraking met den zedelijken toestand van het ik, dat is eigenlijk met de geheele leer van het karakter en met al de vragen, die rondom de kwestie van den karakteropbouw rijzen.

Klages zegt, dat hij zijn opvatting het karakter vergeleken kan worden bij een ui, waar men telkens een schilleliefje afschilt, altijd maar weer, tot men tenslotte ontdekt, dat als men alle schilleliefjes weggenomen heeft er geen ui meer is, omdat er geen kern meer is. Dat komt, omdat Klages in zijn psychologie geen rekening houdt met het bestaan van het „ik“ en omdat hij niet een onsterfelijke kern bij den mensch aanvaardt. Wij meenen, dat wij het karakter van den mensch moeten zien opgebouwd op de volgende wijze:

Daar is bij ieder mensch een „ik“, dat hem maakt tot een zedelijken persoon. Dit „ik“ is de kern van zijn bestaan, drukt zijn wezen uit. De zedelijke staat van dit „ik“ bepaalt in den diepsten grond ook de ethische kwaliteit van het karakter. Zijn handelingen moeten dan ook gezien worden in verband met de wezenlijke doelstellingen van dat „ik“ (Rom. 7:14—26). Waar het dus vooral op aankomt, is op wat Klages noemt de kwaliteit van het karakter, maar wat wij liefst zouden willen noemen de zedelijke richting van het karakter.

Als eerste element voor den karakteropbouw krijgen wij dus de zedelijke richting van het karakter op grond van de wijze, waarop het „ik“ zelf zedelijk is bepaald. (De principiële vraag omtrent het meest wezenlijke in het karakter wordt dus bepaald door het vraagstuk van de wedergeboorte).

Nemen wij nu dit punt als het eerste, dan aanvaarden wij gaarne als tweede punt datgene, wat Klages' eerste punt is: de z.g. stof van het karakter. Liefst zouden wij dit woord stof echter vervangen zien door een ander woord. Klages zelf trouwens spreekt over begaafdheden of talenten. Tegen dit woord zijn wel bezwaren in te brengen, omdat men de affectiviteit en de temperamenteliegeschappen uit den aard der zaak ook als begaafdheden kan zien. Maar in den regel beperken wij het woord begaafdheid toch tot die begrippen, die door de uitdrukking „stof van het karakter“ worden gedekt. Onder begaafdheden verstaan wij dus geheugensterkte, scherpzinnigheid, toestand van het intellect, vervolgens stompzinnigheid, aanpassingsvermogen, vergeetachtigheid, waarnemingscherpte en al dergelijke, welke wij door mindere of meerdere begaafdheid plegen uit te drukken.

Als derde karakterbepalend element krijgen wij dan de karakterstructuur, waaronder wij met Klages verstaan in de eerste plaats de affectiviteit (hoe gemakkelijk is iemand aansprekbaar, dus hoe gemakkelijk is hij ertoe te brengen om te reageren); in de tweede plaats het temperament (dat wil dus zeggen: hoe gemakkelijk en met welk tempo zet zijn wilsleven zich in beweging), en in de derde plaats het persoonlijk uitsingsvermogen.

Als vierde punt krijgen wij dan de kwestie van de onderlinge verhouding tusschen de verschillende groepen van eigenschappen. Dat ook deze kwestie van groote beteekenis is, moet duidelijk zijn. Immers hoe veel invloed heeft bij iemands karakter-samenhang niet de specifieke verhouding tusschen het zedelijk karakter, den aard van het eigenlijke „ik“, en zijn specifieke begaafdheid enerzijds en de verhouding tusschen zijn zedelijk karakter en zijn karakterstructuur anderzijds. Iemand met goede doelstellingen en goede wilsmotieven (onder 1), maar met een slapen wil (onder 2) wordt wat zijn karakter betreft getypeerd door de specifieke verhouding, die er tusschen 1 (het zedelijk karakter) en 2 (de begaafdheid) is. Immers wanneer deze wilszwakke persoon op grond van de zedelijke tendenzen in zijn „ik“ actief wordt, dan heerscht het zedelijk karakter over de specifieke begaafdheidsgeaardheid. Maar wanneer omgekeerd de specifieke begaafdheid (wilszwakte) sterker is in zijn karakteruiting dan het eigenlijke zedelijke grondmotief, zal deze persoon, ook al is hij een wedergeboren mensch, steeds iemand zijn met een slap karakter. Hieruit volgt van hoe groote beteekenis ook het vierde element van den karakteropbouw is.

Als vijfde punt hebben wij ten slotte nog het element, dat bij Klages het aspect van het karakter heet. Ook dat is een element, dat vooral voor den indruk, dien een mensch maakt in zijn omgeving, van groote beteekenis is. Meermalen wordt iemand meer naar zijn karakteraspect dan naar zijn eigenlijke karakter beoordeeld.

Wanneer wij nu het karakter in zijn opbouw zien, dan krijgen wij achtereenvolgens dus deze elementen:

1) de zedelijke tendenz van het „ik“ (karakterkwaliteit);

1) Op niet ongeestige manier wordt dit gedemonstreerd bij een bestrijding van het gebruik van de woorden „ten formeel“ en „ten materieel“. De bestrijder poneerde de volgende stelling: „Deze onderscheiding is zoowel naar den vorm als naar den inhoud, zoowel kwalitatief als kwantitatief onbruikbaar en principieel te verwerpen“. (1) Beter verdediging van de onderscheiding is niet denkbaar.

- 2) de specifieke begaafdheid;
- 3) de karakterstructuur: a. affectiviteit, b. temperament, c. uitsingsvermogen;
- 4) de opbouw van het karakter;
- 5) het aspect van het karakter.

J. W.

OPVOEDING EN EEN ONDERWUS

Godsdienstige Ontwikkeling en Godsdienstige Opvoeding volgens de Individual-Psychologische School.

III.

De uitspraak aan het slot van het vorige artikel: Door het instinct tot zelfbehoud ontstaan de conflicten van jongs af aan als van zelf, vereischt eenige nadere toelichting.

Het is n.l. niet zoo dat men zeggen mag: het instinct tot zelfbehoud of het ik-gevoel is de oorzaak der conflicten of: het kwaad zetelt in dit ik-gevoel. Want dit ik-gevoel is op zich zelf evenmin zedelijk bepaald als het gemeenschapsgevoel.

Dat er spanning is tusschen deze beide gevoelens, spreekt wel van zelf, maar ook dit wil niet zeggen: deze spanning veroorzaakt dus het kwaad (conflict).

In tegendeel, het is juist deze bipolariteit, die het leven in stand houdt en die door het leven ook nooit te overwinnen is.

M.I. mag men dan ook niet zeggen (zooals wel dikwijls gedaan wordt): het doel van de Ind.ps. is het ik-gevoel te onderdrukken of te vernietigen. Immers het „leven“ geeft ze als 't ware beide en daarom zijn ze ook beide noodig. De mensch moet individualist en universalist zijn. (Ronge, a.w. bladz. 159)

Wil een mensch zich ALLEEN laten gelden, dan leidt dit tot vernietiging van de gemeenschap en dus ook van het individu; maar daar staat tegenover: ALLEEN het gemeenschapsgevoel leidt tot vernietiging van het individu en dus ook van de gemeenschap.

Zoowel de uitsluitende heerschappij van het eene als het andere principe is strijdig met het leven.

We hebben deze beide eenvoudig te aanvaarden zooals ze door het leven gegeven worden.

Maar het voorname punt is dit: deze ik-gevoelens moeten zóó geleid worden, dat ze in dienst komen van de gemeenschap!

En het leven heeft ook hiervoor gezorgd, want de oorspronkelijke richting van de ik-gevoelens voert tot de gemeenschap.

We hebben dus in ons leven slechts te zorgen dat dit zoo blijft. Alzoo geen vernietiging van het ik-gevoel, maar het dienen laten.

Een mensch inschakelen in de gemeenschap en wel zoo, dat hij verstaan leert of misschien nog beter, verstaan blijft, hier ligt mijn levensdoel en daarom ook mijn levensgeluk.

Was deze inschakeling nu even gemakkelijk als deze theorie duidelijk is, dan was er zeker nooit een Ind.ps. ontstaan.

Maar hier komen de moeilijkheden en er komen vele! Want die inschakeling gaat niet zoo eenvoudig en het ik-gevoel begint zich te laten gelden. Op zich zelf is dit best, want het moet ook; maar al heel spoedig verlaat het den weg die naar de gemeenschap voert en het stelt zich eenzijdig in dienst van het individu; het gaat de belangen van den enkeling najagen; belangen die slechts den enkeling dienen en hier is het kwaad geboren.

Dat ontstaan van het kwaad evenwel gaat tot op zekere hoogte eigenlijk als van zelf; wel kan de opvoeding hier veel aan toe doen; het leeuwendeel van de schuld mag gerust op rekening van de verkeerde opvoeding geschreven worden; daar komen bij, of daar zijn in begrepen, milieu-factoren als voornaamste medeschuldige (erfelijkheid komt niet in aanmerking), maar toch het begin ontstaat ook bij de beste opvoeding en het beste milieu.

Beschouwen we eens een oogenblik het jonge kind.

Zoodra het gaat onderscheiden tusschen zich zelf en de buitenwereld, kunnen we spreken van het ik-gevoel. Maar wat het kind dan als ik-gevoel leert kennen is vooral een besef van kleinheid, van hulpeloosheid, van afhankelijkheid. Zoo leeft het kind zijn minderwaard zijn.

Het kind is er natuurlijk ver van daan dit zoo te beredeneeren, het neemt het niet bewust waar, en toch is die beleving, dit minderwaardigheidsgevoel aanwezig. Dat het inderdaad zoo is kunnen we zien als we letten op de doelstellingen van het kind; het streeft in alles naar BOVEN, omdat het zich beneden gevoelt. Dit naar boven-willen, dit streven naar compensatie van het minderwaardigheidsgevoel, noemt Adler het geldingsstreven.

Noch het minderwaardigheidsgevoel, noch het geldingsstreven zijn dus in dezen zin genomen verkeerd. (De term minderwaardigheid wordt nog wel eens onjuist verstaan, omdat in ons gewone taalgebruik aan uitdrukkingen als „minderwaardig schepsel“ en „minderwaardige handelingen“ een zedelijke veroordeeling verbonden is; daarom heb-

ben sommige term en zougen door „in bl. 82, maar term; Kuiper Bavlacks Inl besef, maar vrijwel uitslu woord neem We herla is op zich z wel laten ge Het zoekt z het minderv voor.

Daarom „volgens de voel de nul spanning tu lijke werkel ontoereikend over meent

Toch is h maar weinig het is eigen schap en d streven dien ling, wordt wordt de n inschakeling

Zoo'n onj van het verl we al gezeg en vooral v

hier veel be dige feit vo zal), dat tot geïsoleerd i nog niet gev als gemeens de gemeens aanpassing t zijn. Een zu te leven.

Dit geval en het zal z moeten alle reiken. Adle lrttümern a men niet; v

laat het „lev optimisme e evenals de pessimistise

Een mens dienst van len; er me want ander is in elk m Ronge ook Letterlijk

„Ook aan in den bijl een compen

Nadat hij dagen in de den duivel in een oogv hun heerlijk zal ik deze rijken geve het uwe zij verleiding e lijden tot e winning“.

Wij wille gaan, maar sonen en k bruikt wor Ronge hier kunnen vin bijbel nerg den mensc van den vo de groote mensc; al

En het ij tegenstande zelf hebben wien we n gens den l nooit same leven kunn

Men moe te trachten te maken v

De bedoe en het Chri laten komc Met nam

Beelgum.

viteit, b. tem-

J. W.

ENTI
WUS

lenstige Opvoe-
gische School.

vorige artikel:
ontstaan de
zelf,

n mag; het in-
oel is de oor-
setelt in dit ik-
zelf evenmin
psgevoel.
e beide gevoe-
ok dit wil niet
dus het kwaad

ipolariteit, die
loor het leven

en (zooals wel
in de Ind.ps. is
te vernietigen.
ware beide en
te mensche moet
(Ronge, a. w.

ten geiden, dan
emeenschap en
aar staat tegen-
gevoel leidt tot
us ook van de

appij van het
drijdig met het

te aanvaarden
worden.

deze ik-gevoe-
lat ze in dienst

gezorgd, want
te ik-gevoelens

echts te zorgen
ietiging van het

gemeenschap en
misschien nog
n levensdoel en

gemakkelijk als
er zeker nooit

len en er komen
niet zoo eenvou-
te laten gelden.
moet ook; maar
weg die naar de
zich eenzijdig in
de belangen van
die slechts des
waad geboren.

enwel gaat tot op
zelf; wel kan de
n; het leeuwen-
op rekening van
en worden; daar
milieu-factoren
erfelijkheid komt
et begin ontstaat
et beste milieu.
enblik het jonge

a tusschen zich-
we spreken van
dan als ik-gevoel
f van kleinheid,
lijkheid. Zoo bed
zijn.

van daan dit zoo
niet bewust waar,
derwaardigheids-
ad zoo is kunnen
stellingen van het
OVEN, omdat het
boven-willen, dit
t minderwaardig-
ldingsstreven.
gevoel, noch het
zin genomen ver-
id wordt nog wel
ons gewone taal-
„minderwaardig
handelingen” een
n is; daarom heb

ben sommigen eenigszins bezwaar tegen dezen term en zouden hem bijvoorbeeld willen vervangen door „inferioriteitsgevoel”; aldus Ronge a.w. bl. 82, maar hij handhaaft toch den gewonen term; Kuipers spreekt in zijn bewerking van J. H. Bavink's Inleiding in de Zielkunde van het minus-besef, maar het valt op, dat hij het minus-besef vrijwel uitsluitend in den ongunstigen zin van het woord neemt; m.i. te uitsluitend.)

We herhalen nog eenmaal: het geldingsstreven is op zich zelf niet verkeerd. Het kind moet zich wel laten gelden, wil het tot ontwikkeling komen. Het zoekt zoo zijn plaats in de gemeenschap; en het minderwaardigheidsbesef is daar de prikkel voor.

Daarom kan Ronge (a.w. bl. 82) ook zeggen: „volgens de Ind.ps. is het minderwaardigheidsgevoel de nuttige en noodzakelijke beleving van de spanning tusschen de eischen, die een schadelijke werkelijkheid aan den mensch stelt, en het ontoreikende der middelen die hij daar tegenover meent te kunnen stellen”.

Toch is het met het geldingsstreven zoo: er is maar weinig noodig, of het wordt ongezond; ja het is eigenlijk de grootste vijand van de gemeenschap en dus ook van het individu. Zoodra dit streven dienst gaat doen slechts voor den enkeling, wordt het gemeenschapsgevoel geremd en wordt de mensch geïsoleerd; de aanpassing, de inschakeling is mislukt.

Zoo'n ongezond geldingsstreven, (het najagen van het verkeerde doel) ontstaat het meest, zooals we al gezegd hebben door een slechte opvoeding en vooral verwenning en verwaarloozing kunnen hier veel bederven. Nu doet zich het merkwaardige feit voor, (dat ook de Ind.ps. niet ontkennen zal), dat tot nu toe ieder mensch in zekeren zin geïsoleerd is; een ideale opvoeding is tot nu toe nog niet gevonden, want bij dit geval zou het kind als gemeenschapswezen zich ook harmonisch in de gemeenschap ontwikkelen; het zou de juiste aanpassing elk oogenblik vinden, het zou volmaakt zijn. Een zuiver voorbeeld voor anderen om naar te leven.

Dit geval heeft zich evenwel nooit voor gedaan; en het zal zich praktisch ook nooit voordoen; we moeten alleen maar zoeken het hoogste te bereiken. Adler zegt zelf: „Wir führen von grösseren Irrtümern auf kleinere zurück.” Maar verder komt men niet; verder kan men ook niet komen; dat laat het „leven” niet toe. Ondanks haar schijnbaar optimisme en haar moed is toch ook de Ind.ps. evenals de Psychoanalyse in den grond der zaak pessimistisch.

Een mensch zal zijn ik-gevoel nooit geheel in dienst van het gemeenschapsgevoel kunnen stellen; er moet strijd blijven tusschen die beide, want anders is geen leven mogelijk. Die strijd is in elk menschenleven; die strijd was, volgens Ronge ook in onzen Heiland.

Letterlijk zegt Ronge (a.w. bl. 160) het volgende:

„Ook aan Jezus, den volkomen mensch, wordt in den bijbel een minderwaardigheidsgevoel en een compenserend streven naar macht toegekend.

Nadat hij door Johannes gedoopt is en veertig dagen in de woestijn geest heeft, wordt hij door den duivel (zijn ik-gevoel) verzocht. Hij ziet dan in een oogwenk alle koninkrijken der wereld en hun heerlijkheid en de duivel zeide tot hem: „U zal ik deze geheele macht en de heerlijkheid der rijken geven; indien gij mij aanbidt zal dit alles het uwe zijn.” Alleen omdat ook voor Jezus de verleiding en daarom de keuze bestond, werd zijn lijden tot een daad en zijn dood tot een overwinning”.

Wij willen op deze uitspraak nu niet nader ingaan, maar merken wel op: Er zijn nog altijd personen en kringen, die meenen dat de bijbel gebruikt worden mag naar eigen believen; wat Ronge hier aanhaalt zal hij nergens in den bijbel kunnen vinden; om de eenvoudige reden, dat de bijbel nergens den duivel voorstelt als iets in den mensch of iets van den mensch (dus ook niet van den volkomen mensch Jezus), maar altijd als de groote vijand van den mensch, buiten den mensch; als de groote tegenstander.

En het ik-gevoel is toch zeker niet altijd onze tegenstander; in elk geval, zooals we uit Ronge zelf hebben aangetoond, een tegenstander zonder wien we niet leven kunnen. Maar de duivel is volgens den bijbel een tegenstander met wien wij nooit samenleven kunnen; ja MET wien we niet leven kunnen.

Men moest den bijbel liever niet citeeren, dan te trachten op een dergelijke wijze propaganda te maken voor zijn leer.

De bedoeling is om aan te toonen, dat de Ind.ps. en het Christendom tot „ongeveer” dezelfde resultaten komen.

Met name dit „ongeveer” is tekenend.

Beetgum.

J. WEGGEMANS.

II PERSCHOUWII

Is dat de reden?

„De Wartburg” (14 Dec. 1934) schrijft:

Het Ned. Chr. Persbureau geeft het volgende bericht betreffende de actie van een aantal predikanten, die opkomen voor het goed recht der Nationaal-Socialistische Beweging:

„Begin October j.l. werd de bekende „Verklaring aan overheid en volk” van negentien predikanten gepubliceerd. Wij ontvangen thans een lijst van een 100-tal predikanten, die met adhaesie het bovenbedoeld stuk verklaren te ondersteunen; van hen zijn er 78 Ned. Hervormd, 6 Evangelisch-Luthersch, 1 Hersteld-Evangelisch Luthersch, 2 Christ. Gereformerd, 1 Vrije Christ. Gemeente, 1 Ned. Geref. Gemeente, 1 Apost. Gemeente, 6 Baptiste Gemeenten, 3 Doopsgezinde Gemeenten, 1 Vrije Evangelische Gemeente.”

Eén ding in dat bericht viel ons op. We bedoelen niet, dat er geen enkele predikant der Gereformeerde Kerken onder deze ondertekenaars blijkt te zijn. Het is bekend, dat er onder hen meerderen zijn, die met de N.S.B. sympathiseeren. Maar het is geen wonder, dat ze er niet voor uit komen. Dat er niet één van hen geteekend heeft is tekenend voor de positie, waarin de Geref. predikanten langzamerhand geraken. Een positie, die wel heel ver afligt van de vrije meeningssluiting.

Tot zooverre de redactie (Ds C. F. Westermann en Ds J. C. Schröder).

„De Wartburg” is wat al te gauw klaar met haar constructies. Het zou ook wel eens kunnen zijn, dat de Geref. predikanten zich niet al te gauw laten spannen voor het karretje van... een ander.

Erfzonde.

In het „Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland” (50e jrg. no. 34) lezen we:

Zonderlinge en sombere leerstellingen zijn gebouwd op het hoofdstuk der Tora, dat over den tuin Eden handelt, zooals die der erfzonde. „Bij Adams val zondigden wij allen”. „De toestand des menschen na Adams val is een zoodanige, dat hij zich door zijn eigen natuurlijke kracht en goede werken niet tot God vernag te verheffen”. Dit dogma van de erfzonde is gedurende de middeleeuwen vergezeld van een ongelooftelijke vernedering der vrouw, die immers de oorzaak van den dood en al ons aardisch leed zou zijn. Het Jodendom verwerpt deze dogmata. De mensch was van den aanvang af sterfelijk; de dood deed niet zijn intrede in de wereld als gevolg van Eva's zonde. Hier en daar verspreide uitingen van Joodsche geleerden, die dit zouden lozenstraffen, dragen een zuiver homiletisch karakter en bezitten in het Jodendom geen bindend gezag. De mensch heeft zijn gelijkenis met God niet verloren, noch zijn vermogen, om te doen wat goed is in de oogen van God. Ofschoon enige Rabbinen nu en dan Eva's aandeel in het vergiften van het menschelek geslacht door de slang betreuren, juist zij zijn het, die verklaren, dat bij den Sinaï het antidotum tegen dat gif gevonden is; terecht zijn zij de meening toegedaan, dat de Wet Gods het bolwerk is, opgeworpen tegen de verwoestingen van verdierlijking en goddeloosheid. De Psalmist spreekt dikwijls van zonde en schuld, doch nooit maakt hij een toespeeling op dit hoofdstuk of den „zondeval”.

In een noot wordt dan opgemerkt:

Hier zij opgemerkt, dat de voorstanders van de leer der „erfzonde” zich weleens be-roepen juist op een vers uit het boek der Psalmen, en wel Ps. 51, 7. Men moet echter reeds van „erfzonde”-gedachten doordrenkt zijn, om te meenen, dat de Psalmist daar aan de „erfzonde” in den geijkten zin zou denken. Mij ten volle ervan bewust, dat men zich van deze en dergelijke kwesties niet met een paar woorden af kan maken, wil ik hier alleen te berde brengen, dat de woorden op mij den indruk maken van een poëtische onthoezing, die slechts wil zeggen: „Van mijn prilste jeugd af heb ik reeds gezondigd”. Dichterlijke overdrijving, die ook aan onze dagelijkse conversatie niet geheel vreemd is, verschuift dan den aanvang der zonde naar een nog vroeger tijdstip. Misschien ook doelt David er op, dat ook bij den geoorloofden coïtus de zonde niet verre is, daar daarbij het hoogere doeleinde zeer dikwijls uit het oog verloren wordt, hetgeen voor David bij de beoordeeling van zijn handelwijze tegenover Bath-séba en Oerïa, den Chitiet, als een verzachtende omstandigheid in aanmerking genomen zou kunnen worden.

„Verzachtende omstandigheden pleiten” — en dan zulks in Psalm 51? Men moet wel wonderlijk veel wegredeneeren om zoover te komen.

Beweging en acte.

Ds A. M. Boeijsingha schreef in „Geref. Kerkblad Haarlem” enkele zeer goede artikelen aan het adres van Dr K. H. Miskotte. Het ging over de Afscheiding. Maar omdat het onderwerp nog algemeen belang heeft, nemen we toch nog er uit over.

Dr Miskotte had — aldus deelt Ds B. mede — het volgende geschreven:

Onderscheiden wij de afscheiding als acte, als daad, als historie, van de beweging, die tot haar leidde, dan ligt voor ons de zin van dit gebeuren in-totaal in de ontvaking van het Gereformeerd bewustzijn, dus meer in de beweging dan in de acte.

Ds Boeijsingha teekent hierbij het volgende aan:

Terwijl hij (Dr Miskotte) zich dus in 'algemeen verblijft over de herleving der Gereformeerde ge-

dachte, keurt hij de consequent Gereformeerde daad af.

Beweging dus wel, acte niet.

Ik kan die onderscheiding, zooals ze bij Dr Miskotte tot scheiding wordt gemaakt, niet billijken.

Hij zal toch ook zelf mij moeten toestemmen, dat een beweging, die niet gevolgd wordt door een acte, niet veel waard is.

Dat is gelijk aan een redeneering, misschien een lange en vurige redeneering, doch zonder conclusie.

Een beweging alleen is misschien mooi, als de gedurige golving der zee, doch zonder effect.

Zulk een beweging maakt hoogstens veel beweging. Maar wat heeft God er aan? En wat hebben de menschen, wat heeft in dit geval de kerk er aan?

Dit zou ik ook willen toepassen op onzen tijd.

„Kerkherstel” en „kerk-opbouw” hebben iets goeds, doch als deze bewegingen niet geladen zijn met heilige activiteit, die metterdaad doorzet, ziende in het gebod, dan blijven zij in droeve onmacht hangen. En wordt de dure tijd, helaas, versleten met praten en meten.

Op den achtergrond echter der twee begrippen: beweging en acte ligt het verschil in opvatting van het wezen der kerk tusschen Dr Miskotte e.a. en de Gereformeerden. En dit verschil is zoo wezenlijk, dat verzoening van beide standpunten uitgesloten lijkt.

Naar Gereformeerd belijden is de kerk de gemeente van Christus; Zijn volk, dat Hij Zichzelf verwierf door den losprijs Zijns bloeds. En waar Hij dat volk niet verstrooid wil laten leven, ieder op zichzelf, doch voor hen het instituut der kerk heeft gegeven, waarin Hij hen wil saambrengen en waarin zij den plicht en het voorrecht hebben saam te komen, behoort ook dat instituut der kerk, voor zoover wij het kunnen beoordeelen door Gods Woord, te zijn „de vergadering der geloovigen”.

Dr Miskotte oordeelt hierover echter blijkbaar anders. Het is hem voldoende, dat de kerk is een „Heilsanstalt”, een inrichting, waar het evangelie wordt verkondigd. En dit niet slechts door enkele afzonderlijke predikanten, doch door de kerk als zoodanig.

Als we nu aannemen, dat Dr Miskotte dit evangelie bedoelt in den alouden Gereformeerden zin en niet maar naar de „Gereformeerde” opvatting van Karl Barth, kunnen we hierin met hem meegaan. Hij zegt dan daarin hetzelfde als onzerzijds steeds is staande gehouden, dat het kenmerk der meest zuivere kerk is: de zuivere verkondiging van Gods Woord.

Doch daaraan hebben wij altijd een tweede kenmerk, dat onvervreemdbaar besloten is in het genoemde, toegevoegd. En dat is de zuivere bediening der sacramenten. Aangezien echter die sacramenten niet zuiver bediend kunnen worden (dat wil zeggen slechts aan de geloovigen voor wie ze alleen zijn, worden uitgereikt) zonder door de kerkelijke tucht te waken, zooveel mogelijk, voor de zuiverhouding der kerk als „vergadering der geloovigen”, kan de kerkelijke tucht nooit gemist worden, evenmin als het snoeimes in de hand van den tuinier en het wie-zijer in de hand van den landbouwer.

Die tucht is dan ook een gebiedende eisch van Gods Woord. Ik behoeft Dr Miskotte niet te verwijzen naar de tempelreiniging door Jezus Zelf, naar Mattheüs 18 en zoovele andere teksten in het Nieuwe Testament, waar ze ons gebiedend wordt voorgeschreven.

Had de Hervormde Kerk die tucht maar eerder en beter geoeft, dan zou het geestelijk onkruid niet zoo hand over hand er zijn toegenomen, zoodat, om maar bij Haarlem te blijven, verreweg de meerderheid der meer dan 20.000 in naam Hervormden in geestelijken dood eenvoudig niet meer naar de kerk omkijkt.

Bij dit punt der kerkelijke tucht gaan echter de wegen van Dr Miskotte en ons onherroepelijk uiteen.

Van zulke tucht door de kerk wil hij, hoewel hij dit niet regelrecht zegt, niet weten. Hoor maar:

„Niet dit is de zaak, dat allen het evangelie moeten bijvallen, maar dit: dat de kerk als kerk geen twijfel late, wat het evangelie is. Dus: volkomen godsdienstvrijheid, maar daar naast en daar boven de bazuin der kerk, die geen onzeker geluid geeft. Men moet — om zoo te zeggen — de gelegenheid scheppen, Christus te verwerpen. Wat het ganach andere aan Hem is, moet zoo duidelijk blijken, dat de menschen tot een beslissing worden gedreven.”

Dus wel tucht, doch alleen een zoogenaamde innerlijke Geestestucht.

En als dan die beslissing uitvalt in een verwerping van Christus door leer en leven (de vrijzinnigen doen dit geheel, doch een halve verwerping door anderen is toch ook niets anders dan een heele verwerping), doch dezulken willen tegelijk lid der kerk blijven, zeggen althans hun lidmaatschap niet op, wel dan laat Dr Miskotte hun dat toe. Daardoor is juist de kerkelijke verbastering, die ik zoo even aanwees, ontstaan.